

Het lastige doelwit van boycot en sancties

BDS-beweging pakt ook kritische Israeli's aan

De beweging die door boycot en sancties Israel onder druk wil zetten om de bezetting te beëindigen groeit, maar kampt ook met problemen. BDS heeft geen heldere lijn wie wel en wie niet verdient om doelwit van acties te zijn. Regelmatig worden joods-Amerikaanse of kritische Israelische kunstenaars aangepakt. Schiet de beweging daardoor haar doel niet voorbij?

Rick Meulensteen

De joods-Amerikaanse reggaezanger Matisyahu leek stoom uit te slaan toen hij zich op 17 augustus op zijn Facebook-pagina beklaagde over de afgelasting van zijn optreden op het Spaanse Rototom Sunsplash-festival: 'Het is weerzinwekkend en beledigend.' De organisatoren van het festival hadden, na klachten van Spaanse activisten, de zanger gevraagd naar zijn standpunt over het conflict tussen Israel en Palestina. Hij had geweigerd daar op in te gaan. Het festival besloot daarop zijn optreden te schrappen. Volgens Matisyahu was hij als enige muzikant gevraagd naar zijn standpunten. Antisemitische motieven zouden een rol hebben gespeeld. Na de ophef die vervolgens uitbrak, waarbij de Spaanse regering de festivalorganisatie in het ongelijk stelde, was de zanger alsnog welkom. Onder boegeroep trad hij op. Het incident bewees weer eens dat de boycot- en sancties-beweging tegen de Israelische bezetting van de Palestijnse gebieden in feite antisemitisch is, zo zeiden tegenstanders van de actievoerders.

De beweging BDS, hetgeen staat voor boycot, desinvestering en sancties, werd in 2005 door Palestijnse organisaties in het leven geroepen en heeft inmiddels wereldwijd aanhangers. Ook in Nederland. De Spaanse BDS-activisten die Matisyahu op de korrel namen zagen de zanger niet als zomaar een artiest, maar volgens hen heeft hij zich in het verleden negatief geuit over Palestijnen en heeft hij relaties met Israelische kolonisten. Dat zou hem een legitiem doelwit hebben gemaakt.

De afgelopen jaren heeft de BDS-beweging een enorme vlucht genomen, gevoed

door het vastgelopen vredesproces en het achtereenvolgende bloedvergieten. Voorstanders van BDS menen dat alleen druk op Israel nog tot verandering kan leiden. De tijd van praten is voorbij. Nu de politiek geen druk uitoefent, moet het van onderop gebeuren door middel van een internationale publiekscampagne. BDS, zo is de gedachte, biedt de Palestijnen de steun die de internationale politiek hen niet geeft.

Twistpunten

Welke middelen en posities binnen de BDS-beweging geoorloofd zijn, is een kwestie waarover al jaren wordt getwist. Voor sommigen betekent BDS dat zij zich uitspreken voor een boycot van Israels illegale nederzettingen en van bedrijven die in deze nederzettingen investeren. Voor anderen houdt het een totaalboycot van Israel in, een brede economische boycot van Israelische bedrijven ongeacht of ze actief zijn in de nederzettingen of niet. Dit deel van de BDS-aanhang roept ook op tot een culturele en academische boycot, waarbij de sancties tegen Zuid-Afrika tijdens de apartheid als voorbeeld dienen. Israelische academici en kunstenaars die de Israelische staat vertegenwoordigen, en zich daarmee aan een vorm van 'Israel-propaganda' zouden schuldig maken, zijn in de ogen van deze activisten een legitiem doelwit. Vraag is echter: wanneer vertegenwoordig je Israel? En hoe strookt dit met academische en culturele vrijheden?

Veel linkse Israeli's worstelen met deze vragen. Zij zijn tegen Israels bezetting van de Palestijnse gebieden, maar

Matisyahu

willen geen algehele boycot van Israel. Sommigen voelen echter de hete adem van BDS in hun nek om stelling te nemen. Zo nam de Palestijnse nieuwssite *The Electronic Intifada* meerdere keren de Israelische mensenrechtenorganisatie *B'Tselem* op de korrel. De gerenommeerde organisatie, die ook door SIVMO gesteund wordt, zou zich schuldig hebben gemaakt aan het ondersteunen van Israelische propaganda, onder meer door haar fiat te geven aan een congres van de Amerikaanse joodse vredesorganisatie *J Street*. Op een van deze congressen sprak de Israelische ex-premier Ehod Olmert – in de ogen van veel BDS-activisten een oorlogsmisdadiger. 'Schuldig door associatie' leek de boodschap. *B'Tselem* moest 'kleur bekennen' om haar 'geloofwaardigheid niet te verliezen'.

Ook buiten Israel voelen linkse activisten deze druk. Op de progressieve Israelische nieuwssite *+972 Magazine* sprak de joods-Amerikaanse activiste Penina Eilberg-Schwartz zich uit over het 'uitsluiten van andere strategieën' om de bezetting te beëindigen. In elke maatschappelijke beweging zijn er verschillende routes die kunnen worden bewandeld om een gezamenlijk doel te bereiken, aldus Eilberg-Schwartz. Maar volgens de activiste gaat de harde kern van de BDS-beweging daar niet in mee – en eist deze in progressieve kringen totale steun: of je bent voor ons, of tegen ons.

Stille boycot

Israelische academici beklagen zich de afgelopen jaren over wat zij een 'stille boycot' noemen. Europese collega's en universiteiten zouden minder snel geneigd zijn artikelen van Israelische onderzoekers te plaatsen, of een positieve aanbeveling te geven. Een selectie op basis van nationaliteit. Deze stille boycot wordt als zo bedreigend ervaren dat eerder dit jaar bestuurders van universiteiten in een gesprek met de Israelische president Reuven Rivlin de alarmbel luidden. 'De atmosfeer jegens Israelische academici is wereldwijd aan het veranderen – een strategische bedreiging', concludeerde Rivlin.

En dat, zo stellen sommige progressieve Israeli's, terwijl de academische wereld in het land overwegend kritisch is over het Israelische beleid in de bezette Palestijnse gebieden – en daar door Israelisch rechts al jaren op wordt aangevallen. Een potentiële bondgenoot wordt daarmee door BDS verder verzwakt.

Sommige kunstenaars kiezen ervoor om hun Israelische achtergrond weg te moffelen, om zo geen doelwit te worden van een boycotoproep. De bekende Israelische muzikant Asaf Avidan zorgde recent voor ophef door in een interview met de Franse krant *Le Monde* te verklaren dat hij nooit als 'Israelische artiest' naar buiten trad. 'Ik ben bovenal een artiest. Ik vertegenwoordig niemand. Dat maakt het gemakkelijker om op te treden.'

Op een conferentie in Tel Aviv over de culturele boycot begin dit jaar stond een vraag centraal. Hoe kan de Israelische culturele scene een internationale visie behouden terwijl een boycot op de loer ligt? Hoe (on)zichtbaar moet een kunstenaar haar of zijn Israelische achtergrond maken? Voor sommige artiesten is het niet haalbaar om zonder enige financiële steun van de Israelische regering in het buitenland te exposeren of op te treden, werd verzucht. Hoe kan de BDS-beweging eisen dat wij onszelf boycotten, stelden anderen.

Zo gebeurde het videokunstenaar Yael

Bartana, die binnen Israel onder vuur ligt vanwege haar kritiek op het zionisme en de bezetting, dat zij doelwit werd van BDS-activisten in Groot-Brittannië. Haar expositie was bekostigd met een subsidie van de Israelische overheid. Pas toen die subsidie teruggetrokken was, kon haar tentoonstelling doorgaan. Volgens de BDS-beweging laat dit zien, dat het haar niet gaat om Bartana de voet dwars te zetten, het gaat erom dat Bartana zich niet mag laten misbruiken als uithangbord van Israel.

Dat geldt ook voor de Israelische actrice Lea Koenig. Toen zij vorig jaar optrad in Amsterdam kon zij rekenen op een fel protest door de BDS-beweging omdat de Israelische ambassade haar optreden steunde. Koenig zelf was niet uitgesproken over de politieke situatie in haar land. Toen een BDS-activist daarnaar werd gevraagd, was het antwoord: 'Ze heeft zich niet uitgesproken voor Israels beleid in de bezette Palestijnse gebieden. Maar ook niet tegen.'

13

'Legitieme vorm van verzet, maar niet altijd'

ERELLA GRASSIANI, BESTUURLID GATE48

'Ik vind BDS een legitieme manier van verzet. Of en welke vorm van BDS ik steun vind ik echter een moeilijke vraag. De praktijk van de boycotbeweging is weerbarstig. Ik ben zeker voor een boycot van Israels nederzettingen. Een boycot van Israel in het algemeen is echter, als Israelische, bijna onmogelijk, en lijkt me niet erg zinvol', zegt Erella Grassiani, bestuurslid van gate48 - Platform voor Kritische Israeli's in Nederland. Volgens haar zijn sommige BDS-activisten erg rechtlijnig, waarmee ze het doel voorbij schieten. 'Je moet goed kijken wie of wat wordt geboycot. Ik kan me voorstellen dat je een theatergroep die uit Israel komt, die erg onkritisch is en geld ontvangt van de Israelische overheid boycot of niet uitnodigt. Maar een theatergroep uit Israel met hele kritische stukken, dat is weer een ander verhaal.'

Iets soortgelijks vindt zij van een academische boycot. 'Je zou kunnen overwegen kritische academische stemmen uit Israel uit te nodigen ook al werken ze voor een Israelisch instituut. Veel mensen zien dit onderscheid echter niet.' Dat de 'uitvoering' van BDS in de praktijk vaak een stuk gecompliceerder is heeft zij zelf gemerkt. Bij een conferentie over de bezetting die werd gehouden in Ramallah, op de Westelijke Jordaanoever, werden Israeli's door lokale activisten niet uitgenodigd, omdat ze nu eenmaal Israeli waren. 'Dat is precies wat je niet wilt.'

Grassiani ziet ook het gevaar dat veel mensen binnen de BDS-beweging niet het verschil zien tussen Israeli's en joden - maar volgens haar heeft BDS, omdat het een grassroot-beweging is, daar weinig controle over en zullen controverses zich steeds weer voordoen. Zij vindt de BDS-oproep om Matisyahu te weren van het Rototom Sunsplash-festival verkeerd. 'Hij is geen Israeli, dus door hem te boycotten schiet je echt je doel voorbij. Dan snapt men je echt niet meer.'

'Alternatief voor het vredesproces'

WILLEMIJN LEENHOUTS, SECRETARIS ARTICLE 1 COLLECTIVE

'Een dialoog is nodig tussen Israel en de Palestijnen. Maar wel op basis van een gemeenschappelijk overeengekomen agenda en tussen gelijkwaardige partners', zegt Willemijn Leenhouts, secretaris bij de actiegroep voor Palestina Article 1 Collective en voorstander van BDS. 'Door druk uit te oefenen probeert BDS tot een eerlijk speelveld te komen. Een opgelegde vrede leidt tot oorlog.' Daarnaast, stelt Leenhouts, is het tijd om na te denken over alternatieven voor het vredesproces. De boycotbeweging biedt dit alternatief. 'De zogenoemde vredesprocessen hebben de afgelopen 20 jaar niets opgeleverd. Ze lijken eerder als rookgordijn te hebben gefungeerd om door te gaan met bezetting en kolonisering van Palestina.'

Vanuit die gedachte is ze ook voorstander van een culturele en academische boycot van Israel. 'Een culturele of academische boycot van individuen is slechts van toepassing als ze namens of met steun van de Israelische staat werken. Individen die als verlengstuk van de Israelische staat optreden en doen alsof er niets aan de hand is, dragen bij aan de rechtvaardiging en normalisering van de Israelische bezetting, kolonisering en mensenrechtenschendingen.' Daarnaast haalt Leenhouts de woorden aan van Desmond Tutu: 'If you are neutral in situations of injustice you have chosen the side of the oppressor.' 'BDS vraagt artiesten en academici om zich uit te spreken en een duidelijk standpunt in te nemen. Dat schept duidelijkheid en dat is goed, want de bezetting moet stoppen.'

De beschuldiging dat BDS te weinig rekening houdt met historische gevoeligheden aan joodse of Israelische zijde met betrekking tot boycotts en te weinig afstand neemt van antisemitische uitingen door BDS-aanhangers, wijst zij af. 'De Universele Verklaring van de Rechten van de Mensen biedt voor mij een belangrijk kader. Ik ben tegen elke vorm van discriminatie, dus ook tegen antisemitisme.' En als het gaat om bepaalde gevoeligheden over een boycot: die moeten ondergeschikt zijn aan het politieke doel dat moet worden bereikt.